

**İDEAL VE GERÇEK BENLİK KAVRAMI ÖLÇEĞİNİN GÜVENİRLİĞİ
YE GEÇERLİĞİ
(REALİBİLİTY AND VALIDİTY OF İDEAL AND REAL SELF-CONCEPT
SCALE)**

Necla ACUN KAPIKIRAN*

ÖZET

Bu çalışmada Waugh (2001) tarafından geliştirilen ideal ve gerçek benlik kavramı ölçeklerinin güvenirlik ve geçerlik çalışmaları verilmiştir. Örneklem 488 (III.uygulama) ve 104 (I ve II uygulamalar) üniversite öğrencisini içermektedir. Sonuçlar; madde-toplam korelasyonun .33 ve .81 arasında değiştiği ve ölçeklerin üçer faktörden oluştuğu saptanmıştır. Test tekrar test güvenirlikleri .85 ve .83 olarak hesaplanmıştır ve gerçek benlik kavramı ölçeğinin Offer Benlik İmajı ölçeği ile uyum geçerliği sonuçları .37 bulunmuştur. Sonuçlar ayrıca tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: İdeal, gerçek, benlik kavramı, üniversite öğrencileri

SUMMARY

This study reported reliability and validity studies of the ideal and Real Self-Concept Questionnaires (IRSCQ) developed by Waugh (2001), to measure the ideal and real self-concepts. The sample 488 (III practice) and 140 (I and II practices) of university students. The results showed that item-total correlations has changed between .33 and .81 ranges and principal components analysis explained three faktors for the scales. The analysis also pointed out .85 and .83 test re-test reliabilities correlations and .37 correlation was found with Offer Şelf İmage Questionnaire (İnanç, 1989) for concurrent validity of real self-concept questionnaire. Results has been discussed in detail.

Key Words: ideal, real, self-concept, university students

GİRİŞ

Benlik (şelf) araştırmaları psikanaliz, ego psikolojisi, kişilik araştırmaları, sosyoloji ve deneysel sosyal psikoloji araştırmalarının merkezini oluşturur (Wells ve Manvell, 1976; Akt: Frisby ve Tucker, 1993) Benlik kavramı (self-concept) kişinin kendine ilişkin algıları, duygulan, tutumları olarak düşünülür (Plucker ve Stocking, 2002; Marshall,1989; Wall, 1986).

Benlik kavramı çok boyutlu (Sallay, 2000; Marshall, 1989; Wall,1986) bir kavramdır. Bu boyutlar; bedensel özellikler, sosyal benlik, bilişsel benlik (Sallay 2000; Wall,1986), aktif benlik, psikolojik benlik, reflektif benlik (Sallay,2000), akademik benlik (Yun Dai, 2001; Marsh, Smith, Barnes ve Butler, 1983) ideal ve gerçek benlik (Waugh, 2001), geçmiş ve gelecek benlik (Ellis-Hill ve Horn, 2000) kavramlarını içermektedir. Benlik kavramı organize, çok yönlü, hiyerarşik, durağan, gelişimsel, değerlendirici ve farklılaşabilen bir kavramdır (Bong ve Clark, 1999).

Yard. Doç.Dr. PAÜ Eğitim Fakültesi

Bedensel benlik (beden imajı) kavramı (physical self-concept); tamamen psikolojik bir fenomen olmaktan ziyade fiziksel ve sosyolojik olarak kişinin kendi görünüşüyle ilişkilidir. Kişinin şimdiki ya da geçmiş deneyimleri kadar, hayali deneyimlerini de içerebilir. Bedene ilişkin benlik kavramı, bedenın gerçek görünüşüne gerçekten benzeyip benzemediğine ilişkin zihinde yer alan algılarla ilişkilidir.

Sosyal benlik kavramı (social self-concept); ırksal-etnik, kültürel, dinsel benlikleri içerir. Kişinin kişiliği ile sosyal yapı arasında bağ kurmasında önce ebeveynler, daha sonra öğretmenler ve arkadaş grupları etken olmaktadır. Bilişsel benlik kavramı (cognitive self-concept); bireyin çevresindeki nesne ya da olaylardan anlam çıkarmaları ve bu anlamların farkında olmasıyla ilişkilidir (Wall, 1986).

Akademik benlik kavramı (academic self-concept); akademik yetenek, başarı ve güdülenmeyle ilişkilidir (Guay, Marsh ve Boivin, 2003; Hause, 1996; Stein, 1993).

Birey çeşitli alanlardaki benliklerine ilişkin değişik görüşlere sahip olabilir. Bireyin genel benlik kavramı ile daha spesifik (sosyal ya da akademik vb.) benlik kavramı farklılaşabilir. Benlik kavramına ilişkin bu düşünceler ergenlikte farklılaşır, soyutlaşır ve daha karmaşık hale gelir (Harter,1986; Akt:Plucker ve Stocking, 2002).

Gerçek benlik kavramı; mutluluğa yönelik bireysel gelişmenin, sağlığın ve diğer insanlara duyulan gerçek sevginin kaynağıdır, ideal benlik ise, olumsuz değerlendirmelerle zarar görmüş benliktir ve mükemmel olmayı çabalamaktır (Mate, 1980; Akt: Akkoyun ve Ersever, 1989).

Benlik kavramı kişinin sosyal çevresindeki önemli diğerlerinden gelen geribildirimlere göre biçimlenir. Yani, kişinin kendisini değerlendirmesi ve diğer kişilerin performansı ile kendi performansını karşılaştırmasıyla oluşur. (Byrne, 1996a, Akt: Hay, Bryne ve Butler, 2000)

İlk ve orta çocuklukta okul, arkadaş grupları, ebeveynler çocukların benlik kavramı ve benlik saygısında önemli artışlara neden olmaktadır (Frisby ve Tucker, 1993). Benlik saygısı (self-esteem) ise, kişinin kendisine ilişkin değerli ya da değersiz hissetmesi, onaylanma ya da onaylanmamayı içeren kendine ilişkin tutumlarını açıklamasıyla ilişkilidir. Bu yüzden benlik saygısı yüksek olan kişiler kendilerini değerli ve önemli kişiler olarak görürler (Wall,1986). Düşük benlik saygısı olan bireyler için tersi durum geçerlidir.

Benlikle ilgili araştırmalar çok boyutlu ve bir çok alanda devam etmektedir. Araştırmalara baktığımızda; benlik kavramıyla depresyon (Beck, Steer, Epstein ve Brown, 1990), iş başarısızlığı ve akademik zorluklar arasında (Yeung ve Lee, 1999; Hause, 1996; Marsh, Smith, Barnes ve Butler, 1983) ilişkiler saptanmıştır. Yine, kızların sözel, erkeklerin matematik benlik kavramlarının daha yüksek olduğu (YunDai, 2001), felçli hastaların benlik kavramları önceki dönemlerdekinden daha olumsuz olduğu (Ellis-Hill ve Hora, 2000) kaydedilmiştir. Bazı çalışmalar yapılan işlemlerin benlik kavramı üzerinde fark oluşturmadığını ortaya koymaktadır.

Sherman ve Christian (1999) bulgularına göre, öğrencilerin dönem başında ve sonundaki matematik tutumları, genel benlik kavramları ve matematiğe ilişkin benlik kavramlarının değişmediği saptanmıştır.

Hayet ve ark. (1986) ise, düşük benlik kavramının daha az olumlu özelliklerle, daha az işbirliğiyle, daha düşük beklentiyle, yetersiz yaşıt etkileşimiyle ve daha az liderlik özellikleriyle ilişkili olduğunu kaydetmiştir (Akt: Hay, Byrne ve Butler, 2000). Yine, bir grup öğrenciye problem çözmeye ve çatışma çözmeye yönelik yapılandırılmış etkinlikler verildi. Sonuçta, genel benlik kavramı, fiziksel görünüşe ilişkin benlik kavramı puanlarının arttığı görülmüştür (Hay ve ark. 2000). Benlik kavramına ilişkin başarılı, başarısız ve ilgisiz maddelerin benlik kavramı prototipi benzerliği yüksek, orta ve düşük olan kişiler karşılaştırıldığında, gruplar arasında anlamlı fark bulunmamıştır (Martinot ve Monteil, 2000).

İnanç(1990)'m araştırmasında Türk ve Amerikalı üniversiteli öğrencilerinden elde edilen verilen karşılaştırıldığında, Türk öğrencilerinin aile bağlarının daha güçlü olduğu ancak aileleri ile ilişkilerinin daha olumsuz ve mesleki-akademik olarak Türk öğrencilerinin daha olumsuz benlik kavramına sahip oldukları saptanmıştır.

Gezici ve Güven (2003) çalışan ve çalışmayan kadınlar üzerinde gerçekleştirilen çalışmada, hem çalışan hem çalışmayan kadınlardan yetişkin kadınların genç yetişkin kadınlardan benlik kurguları ve benlik algılarının daha olumlu olduğu ve kendilerini daha yeterli gördükleri kaydedilmiştir. Ancak, uzman alanda çalışan kadınların ev kadınları ve vasıfsız çalışan kadınlardan hem bireysel hem ilişkisel yönelimlerde daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Akkoyun ve Ersever (1989) yine Türk ve A.B.D'li öğrenciler üzerinde gerçekleştirilen çalışmada; Türk erkeklerin ideal benliklerinin anlamlı olarak daha düşük puan elde ettikleri kaydedilmiştir.

Benlik kavramının çok boyutlu bir kavram olduğundan söz edilmişti. Bu boyutları ölçmeye yönelik ülkemizdeki ve diğer ülkelerdeki ulaşılabilen araştırmalara bakıldığında; diğer ülkelerdeki son yıllardaki araştırmalarda kullanılan ölçme araçları Akademik Benlik Kavramını Tanımlayan Ölçek (Academic Self-Description Questionnaire-II, Marsh, 1990,1992), Marsh ve arkadaşlarının geliştirdiği DOSC-formS (Dimensionality of Self-Concept), Beck Benlik Kavramı Testi (Beck Self-Concept Test, 1990)'ni sayabiliriz.

Ülkemizde bir çok çalışmada kullanılan, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları gerçekleştiren ölçme araçları ise, Barron tarafından geliştirilen Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği, (Fişek, 1979) Piers-Harris tarafından geliştirilen Çocuklar İçin Benlik (Öz) Kavramı Ölçeği (Öner ve Çataklı, 1985), Tennessee Benlik Kavramı Ölçeği (Ergener, 1985) Rösenberg tarafından geliştirilen Rosenberg Benlik (öz) Kavramı Ölçeği (Çuhadaroğlu, 1986), Offer tarafından geliştirilen Offer Benlik İmajı Ölçeği (inanç, 1990)'dir (Öner, 1996). Rogers ruh sağlığını ideal ve gerçek benliklerin uyumunu olarak ifade etmektedir. Bu benlikler arasındaki fark kaçınılmazdır. İdeal ve gerçek benlik arasındaki fark bazen güdüleyici, sağlıklı, istenen bir durumdur. İdeal ve gerçek benlik arasındaki fark çok fazla ise, bozukluğun kendini gösterebileceği belirtilmiştir (Gough ve ark. 1979; Akt Akkoyun ve Ersever, 1989).

Erkan (1986) gerçek benlik ile ideal benlik bağdaşımının yüksek olması uyumsuzluk göstergesi olabileceğini ifade etmektedir (Akkoyun ve Ersever, 1989). Akkoyun ve Ersever (1989)'in araştırmasında ideal benliğin ölçümü için sıfat listesinden yararlanılmışlardır. Gerçek benliği ölçmeye yönelik birçok ölçme aracının uyarlanması gerçekleştirilmiştir. Ancak, bireyin ideal benliğine ilişkin objektif ölçebilen ölçme aracına gereksinim vardır. Bunun için akademik başarıdan psikopatolojiye kadar değişik alanlardaki sorunların temelinde bireyin ideal ve gerçek benliklerine ilişkin algıları yattığı düşünülmektedir. Diğer ülkelerdeki araştırma sonuçlarıyla ülkemizde bu konuda elde edilecek veriler ne kadar benzerlik ya da farklılık göstereceği ve özellikle farklılıkların sosyo-kültürel temellerine ilişkin elde edilecek veriler, yeni araştırmalarla ortaya konulabilecektir. Bu çalışmanın amacı, ideal ve gerçek benliği objektif olarak ölçmeye yönelik olarak Waugh (2001) tarafından geliştirilen İdeal ve Gerçek Benlik Kavramı Ölçeklerinin (İdeal-Real Self-Concept Scales) Türk üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliği belirlemeye çalışmaktır.

YÖNTEM

Örneklem: Pamukkale üniversitesi araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Tüm fakültelerden seçilen seçkisiz örnekleme (random) yoluyla 488 öğrenciyi ulaşılmıştır İdeal ve gerçek benlik kavramı ölçekleri, test tekrar test güvenilirliği 104 kişi üzerinde birinci ve ikinci uygulamalar üç hafta arayla gerçekleştirildi. Tekrar test uygulaması, Fen bilgisi, Türkçe öğretmenliği ve Okul Öncesi öğretmenliği öğrencilerini içermektedir. Uygulamalar 2003-Bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Örneklem %49 'u erkek (238) ve %51'i (250) kız öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin yaşları 17 ile 30 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 20.68'dir. Sekiz öğrenci bu maddeyi boş bırakmıştır.

Veri Toplama Aracı

Örijinal Ölçeğin Güvenirliği ve Geçerliği

İdeal ve gerçek benlik kavramı ölçekleri(İdeal-Real Self-Concept Questinnaires, Waugh, 2001) 90 maddeyi içermektedir. 45 madde ideal, 45 maddesi gerçek benlik kavramlarını ölçmek için hazırlanmıştır. Ölçme araçları, 4'lü likert türü bir ölçek olup; 0 ; Hiç; 1: Bazen; 2: Sık sık; 3: Her zaman olarak belirtilmiştir. Ölçekler, akademik, sosyal ve benlik sunumu olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Akademik benlik kavramı, yetenek, başarı ve güven, sosyal benlik kavramı; aynı cinsiyetteki arkadaşlarla, karşı cinsteki arkadaşlarla ve aileyle ilişkileri, benlik sunumu ise kişisel güven, fiziksel özellikler ve dürüstlük olmak üzere üçer alt ölçeklerden oluşmaktadır. Ölçeklerden toplam 0 ile 180 arasında puanlar elde edilmektedir. Ölçme aracının güvenilirlik ve geçerlik çalışması Rasch'ın Tek Boyutlu Ölçüm Modeli (Rasch Unidimensional Measurements Model, Andrich ve ark. 1998) ile gerçekleştirilmiştir. Bu model çoklu varsayımsal (polynomial) bileşik ölçüm fikrini açıklar. Bir uyum modelidir ve objektif ölçümler sağlar. Ölçme arcmın ölçtüğü şeyleri kullanarak iki deneğin bağımsız karşılaştırmasına izin verir. Aynı zamanda, deneklerden bağımsız olarak iki ölçme aracını da karşılaştırır (Perline, Wright ve Wainer, 1977) Yine, Rasch Modeli örneğin okuma testinde öğrencinin yeteneğini, işaretlene yoğunluğunu ve madde güçlüğünü kestirir. Yeteneğin, yoğunluğun ve güçlüğün göreceli yaygınlığını gösterir. Bu öğeler arasındaki farkın önemine ilişkin bilgi verir. Her bir öğenin istatistiksel uyumunu

vermektedir ve kişinin kestirilen her bir ögesine bağlı olarak, kişinin kestirilen şekilde davranma derecesini göstermektedir. Maddeleri işaretleyen kişilerin ayrıntılı davranış şeklini vermektedir (Loadman ve Baştürk, 2001) Modele göre, 45 gerçek benlik kavramı maddeleri ile 21 ideal benlik kavramına ilişkin maddeler uyum sağladığı belirtilmiştir. Toplam 66 madde için güvenilirliği ve geçerliği (r: .94) hesaplanmış. İdeal benlik kavramına ilişkin şu maddeler modelle uyum sağlamamıştır (1.9.19.21.31.33.35.37.39.41.43 .45.47.55. 57.59. 61.63.67.77.79.81.87.89) (Waugh,2001).

Ölçeğin Türkçeleştirilmesi

Ölçek araştırmacı tarafından Türkçeye çevrildi. Daha sonra konuya hakimiyeti olan iki dilli iki öğretim üyesi çeviri ve tersi çeviri işlemi gerçekleştirmiştir.

Ölçeğin Güvenirlik Çalışmaları

Öğrencilerin gerçek benlik kavramı ile ideal benlik kavramı ölçeklerinden elde ettikleri puanların ortalamalarına bakıldığında; gerçek benlik kavramı puanlarının daha düşük olduğu görülmektedir. İdeal benlik kavramı alt ölçeğinden elde edilen puanlardan en düşük puanın akademik benlik kavramına ilişkin olduğu görülmektedir. Gerçek benlik kavramı ölçeğinin akademik alt ölçeğinin puanlarının en düşük olduğu görülmektedir (Tablo-1).

Tablo-1: İdeal ve Gerçek Benlik Kavramının Ortalama-Standart Sapma- Minimum ve Maksimum Değerleri

Ölçekler ve alt ölçekler	N	Min	Max	X	Ss
İdeal Toplam	488	00	162	97.38	31.1
İdeal Akademik	488	00	66	32.58	10.2
İdeal Sosyal	488	00	74	32.78	11.9
İdeal Benlik Sunum	488	00	75	32.00	12.0
Gerçek Toplam	488	31	135	90.18	18.5
Gerçek Akademik	488	00	57	25.23	7.9
Gerçek Sosyal	488	00	75	33.60	7.5
Gerçek Benlik Sunum	488	7	45	31.34	7.0

Test tekrar test güvenilirliği (test-retest reliability)

Ölçme aracı 3 hafta arayla 104 kişi iki kez uygulandı. Elde edilen korelasyon katsayıları anlamlı düzeye ulaştı (Tablo-2). Cronbach alfa güvenilirliği (Cronbach alpha reliability) Tüm ölçek ve üç alt ölçeklerin iç tutarlığınının 79 ile 95 arasında değiştiği saptanmıştır (Tablo-2).

Madde-toplam korelasyonu katsayısı güvenilirliği (item-total reliability): Her bir maddenin toplam puanla korelasyonları hesaplandığında, korelasyon katsayısınının 29-85 arasında değiştiği ve anlamlı düzeye ulaştığı kaydedilmiştir (Tablo-3).

Tablo-2 : İdeal ve Gerçek Benlik Kavramı Ölçeğinin Güvenirlik Çalışmaları

Alt Ölçekler	Test-tekrartest N:104	CronbachAlfa I N:104	Cron.Alf.II. N:104	Cron.Alf.III. Uygu N:488
İdeal Benlik	85**	.97	.98	.95
Akademik	74**			.88
Sosyal Benlik	81**			.87
Sunumu	76**			.93
Gerçek Benlik	83**	.92	.94	.90
Akademik	92**			.80
Sosyal Benlik	75**			.79
Sunumu	71**			.87

Tablo-2'de 3 hafta arayla test tekrar test güvenirligi hesaplanmiştir. İdeal ve gerçek benlik kavramı ölçekleri ve alt ölçeklerinin .71 ile .92 arasında değiştiği görülmüştür. Bu üç uygulamada sonucuna bakıldığında; iç tutarlığının .79 ile .95 arasında değiştiği görülmektedir. Bu sonuçlara göre, ölçeğin oldukça yüksek iç tutarlığı sahip olduğunu söylenebilir. İdeal benlik kavramı ölçeğinin ve alt ölçeklerinin iç tutarlığının gerçek benlik kavramı ölçeği tutarlığından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo-3: İdeal-Gerçek Benlik Kavramı Ölçeğinin Madde-Toplam Korelasyonu Katsayıları ve Faktör Yükleri

İdeal Benlik Kavramı Ölçeği (N:488)				Gerçek Benlik Kavramı Ölçeği (N:488)			
M.No	r	Benlik Sunumu	Sosyal Akademik	M.No	r	Benlik Sunum	Sosyal Akademik
1.	.64	41	50	2.	.40		30
3.	.67	41	53	4.	.42		38
5.	.57		64	6.	.46		65
7.	.63		67	8.	.49		71
9.	.62	34	65	10.	.44		51
11.	.61		73	12.	.43		32
13.	.64		74	14.	.43		68
15.	.53		67	16.	.51		77
17.	.38		58	18.	.48		67
19.	.57		73	20.	.49		66
21.	.56		52	22.	.30		24
23.	.45		53	24.	.35		51
25.	.33		26	26.	.43		41
27.	.63	35	50	28.	.51		52
29.	.43	31	32	30.	.58	35	39
31.	.39		21	32.	.30	19	
33.	.74	52	39	34.	.32		26
35.	.48	32	43	36.	.61	48	34
37.	.75	53		38.	.58	52	33
39.	.70	40	49	40.	.61	54	
41.	.57		74	42.	.33	45	
43.	.63		70	44.	.52	71	
45.	.65		77	46.	.60	75	
47.	.63		76	48.	.55	77	
49.	.62		74	50.	.59	77	
51.	.47	47		52.	.29		29
53.	.51	57		54.	.51		69
55.	.77	75		56.	.43		66
57.	.78	69		58.	.51		59
59.	.58	55		60.	.47		60
61.	.60		68	62.	.53	56	
63.	.68	35	66	64.	.55	49	
65.	.62		65	66.	.45	51	
67.	.53		70	68.	.44	59	
69.	.47		39	70.	.36	31	
71.	.76	74		72.	.49	35	39
73.	.51	43		74.	.49	47	
75.	.79	72	35	76.	.58	51	32
77.	.80	82		78.	.53	35	51
79.	.79	68	38	80.	.59	46	45
81.	.78	77		82.	.46		62
83.	.77	81		84.	.40		67
85.	.80	85		86.	.54		79
87.	.81	80		88.	.51		61
89.	.76	54	49	90.	.62	51	42
Eigen Değer	18.53	2.86	2.47	Eigen Değeri	11.0	3.2	2.6
Varyans Yüze	41.2	6.4	5.5	Varyans Yüzd	24	7.2	6.0
Cronb.alf.	88	87	93	Cronb.alf.	80	79	87

Madde toplam korelasyonları 0001 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Tablo-3'te ideal ve gerçek benlik kavramı ölçeğinin madde toplam korelasyonlarının .29 ile .81 arasında değiştiği görülmektedir. Tüm korelasyonlar istatistiksel olarak anlamlıdır. Ancak, ideal benlik kavramı ölçeğine ilişkin madde-toplam korelasyonlarının daha yüksek bulunmuştur. Aynı tabloda ideal ve gerçek benlik kavramı ölçeklerinin ve alt ölçeklerinin Cronbach alfa yani, iç tutarlığı gösteren katsayıları verilmiştir. .79 ile .95 arasında iç tutarlığı değişmektedir. İdeal

benlik kavramı ölçeğinin iç tutarlılığı .95.67 , gerçek benlik kavramı ölçeğinin iç tutarlılığı .90.47 olarak hesaplanmıştır. İdeal benlik kavramı ölçeğindeki 25.madde çıkarıldığında alfa katsayısı .95.80'e, 31. madde çıkarıldığında .95.90'a; hem 25.madde hem de 31.madde çıkarıldığında .96.06'a yükselmektedir. Gerçek benlik kavramında 30'un altında faktör yükleri olan maddelerden 12.madde çıkarıldığında alfa katsayısı .90.76'a; 22. madde çıkarıldığında .90.78'e; 32. madde çıkarıldığında .91.05'e; 52. madde çıkarıldığında .90.75'e yükselmektedir. Ölçekten dört madde çıkarıldığında alfa katsayısı .90.47'den .92.21'e yükselmektedir.

Ölçeğin Geçerlik Çalışmaları Faktör Analizi (Factor Analysis)

Tablo-3'de faktör analizi sonuçlarına göre ideal benlik kavramının orijinal ölçekteki faktör sayısı kriter alındığında üç faktör olarak belirlenmiştir. Üç faktörün toplam varyansın yüzde 53'ünü açıklayabilmektedir. Benlik sunumu ve sosyal benlik kavramı alt ölçeklerinin maddelerinin tamamen ayrışmadığını ve akademik benlik kavramı maddelerinin diğer alt ölçeklere göre daha çok ayrıştığını görülmüştür. İki faktöre indirgenmediğinde ise, tüm alt ölçekteki maddelerin ayrışmadığı görüldü. Tablo-3 'te görüldüğü gibi tek faktöre indirgenmediğinde tüm maddeler tek faktörle % 41 oranında açıklanmaktadır. Gerçek benlik kavramı ölçeğine baktığımızda; üç faktörle açıklandığında akademik benlik kavramı maddeleri, benlik sunumu ve sosyal benlik kavramları alt ölçeklerinden ayrı faktör olduğu saptanmıştır. Yine, benlik sunumu ve sosyal benlik kavramları ölçeklerinin maddeleri ayrışmamıştır. 31. maddenin ve 25. maddenin faktör yükleri otuzun altında olduğundan; 25. madde çıkarıldığında alfa değeri .95.67'den .95.80'e ve 31.madde çıkarıldığında alfa değeri .95.67'den .95.90'a yükselmektedir. 25. ve 31. maddelerin ikisi çıkarıldığında alfa değeri .95.67'den .96.06'a yükselmektedir. Gerçek benlik kavramı ölçeğindeki 12.,22.,32. ve 52. maddelerin faktör yükleri otuzun altındadır. 12. madde ölçekten çıkarıldığında alfa değeri .90.47'den .90.76'a; 22.madde çıkarıldığında .90.47'den .90.78'e; 32.madde çıkarıldığında .90.47'den .91.05'e ve 52.madde çıkarıldığında .90.47'den .90.75'e yükselmektedir. Yine, 12.,22.,32. ve 52..maddeler çıkarıldığında alfa katsayısı .90.47'den .92.21'e yükselmektedir.

İçtutarlılık

Ölçeklerin her bir maddeleri ve toplamdan elde ettikleri puanlar tablo-3'te görülmektedir. Ölçekler ve alt ölçeklerin arasındaki korelasyonlar ölçeğin iç tutarlılığını gösterdiğinden, ölçekler ve alt ölçekler arasındaki korelasyonlar tablo-4'te verilmiştir.

Tablo-4: İdeal ve Gerçek Benlik Kavramı Ölçekleri ve Alt Ölçekleri ile Korelasyonları

Ölçekler	İdeal	1	2	3	Gerçek	4	5
İdeal Benlik Kavramı							
1 .Akademik	.85**						
2.Sosyal	.93**	.67**					
3.Benlik Sunumu	.94**	.68**	.84**				
Gerçek Benlik Kavramı	.13**	.10*	.14*	.10*			
4.Akademik	.075	.10*	.055	.062	.79**		
5.Sosyal	.15**	.10*	.18*	.12**	.84**	.45**	
ö.Benlik Sunumu	.092*	.070	.10*	.068	.84**	.46**	.64**

*0.05 ve **0.001

Tablo 4'te ideal benlik kavramı ve alt ölçeklerinin korelasyonları .67 ile .85 arasında değişirken gerçek benlik kavramı alt ölçeklerinin .45 ile .84 arasında değiştiği görülmektedir. İdeal ve gerçek benlik kavramı arasındaki korelasyon .13'tür . Korelasyon düşük ancak anlamlı düzeydedir. İdeal benlik kavramı ile gerçek benlik kavramı ölçeğinin akademik alt ölçeği ile benlik sunumu alt ölçeği arasındaki korelasyonlar anlamlı düzeye ulaşmamıştır. Yine, gerçek benlik kavramı ölçeğinin akademik alt ölçeği ile ideal benlik kavramı ölçeğinin sosyal ve benlik sunumu alt ölçekleri arasındaki korelasyonlar anlamlı düzeye ulaşmamıştır. Gerçek benlik kavramı ölçeğinin benlik sunumu alt ölçeği ile ideal benlik kavramı ölçeğinin akademik ve benlik sunumu alt ölçekleri arasındaki korelasyonlar da anlamlı düzeyde değildir.

Bileşen ya da ayırt eden geçerlik (convergent or discriminant validity)

Offer Benlik İmajı (İnanç, 1990) ve alt ölçekleri ile ideal ve gerçek benlik kavramı ölçekleri arasında bileşen geçerliği gerçekleştirilmiştir ve korelasyonlar anlamlı düzeye ulaşmıştır (N:104). İdeal benlik kavramı ölçeği ile Offer Benlik İmajı Ölçeği ve alt ölçekleri arasında anlamlı ilişkiler saptanmamıştır. Gerçek benlik kavramı ölçeği ile Offer Benlik imajı arasında .37, $p<0.001$, Offer-aile arasında .22, $p<0.05$; Offer-Beden imajı arasında .36, $p<0.001$; Offer-Başetme arasında .26, $p<0.001$; Offer-duygusal arasında .42, $p<0.001$; Offer-Dürtü Kontrolü arasında .25, $p<0.001$; Offer-Ruh Sağlığı arasında .27, $p<0.001$ ve Offer-Sosyal arasında .26, $p<0.001$ korelasyonlar hesaplanmıştır. Offer Benlik İmajı Ölçeğinin bireysel, cinsel, meslek ve çevre alt ölçelderiyle korelasyonları anlamlı düzeye ulaşmamıştır.

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Waugh (2001) tarafından geliştirilen hem ideal hem de gerçek benlik kavramı ölçekleri akademik, sosyal ve benlik sunumu olmak üzere üç alt boyutu içermektedir. Akademik alt boyutu ise, yetenek, başarı algısı ve başarıya güven, sosyal alt boyutu; aynı cins arkadaşlar, karşı cins arkadaşlar ve aileyle ilişkilerle ilişkilidir.

Benlik sunum boyutu ise, fiziksel özellikler, güven ve doğruluk gibi alt boyutları içermektedir. Gerçek benlik kavramı ölçeği ve alt ölçekleri ile ideal benlik kavramı ölçeği ve alt ölçekleri puanlarının ortalamalarına bakıldığında, en düşük puan gerçek benlik kavramı ölçeğindeki akademik alt ölçeğin puanlarının olduğu görülmektedir (Tablo-1). Bu bulgu İnanç(1990)'m bulgularıyla paralellik taşımaktadır.

İdeal ve Gerçek Benlik Kavramları (Waugh,2001)ölçeklerinin test tekrar test güvenilirliği üç hafta arayla ideal ve gerçek benlik ölçeklerinde ve alt ölçeklerinde .71 ile .92 arasında değiştiği, alfa katsayısının da 79-95 arasında değiştiği görülmektedir (Tablo-2). Ölçeklerin her bir maddesinin toplamda elde edilen puanları ile korelasyonlarına baktığımızda, .29 ile .81 arasında değiştiği her bir maddenin $pO.OO1$ düzeyinde anlamlı olduğu kaydedilmiştir (Tablo-3). Ölçeklerin güvenilirliğine ilişkin elde edilen verilere göre, hem ideal hem gerçek benlik kavramı ölçeğinin yüksek düzeyde bu özelliği tutarlı bir şekilde ölçebildiği söylenebilir.

İdeal ve Gerçek Benlik Kavramı Ölçeklerinin geçerlik çalışmalarına bakıldığında, faktör analizi sonuçlarına göre üç faktör ile açıklanabileceği, akademik

benlik kavramı maddelerinin ayn bir faktör oluştururken sosyal ve benlik sunumuna ilişkin benlik kavramları alt ölçeklerinin maddelerinin ayrı faktörlere girmediği görülmektedir (Tablo-3) Hem ideal hem gerçek benlik kavramı ölçeklerinde sosyal ve benlik sunumuna ilişkin alt ölçeklerin maddelerinin ayrı faktörler olarak ayrıştığını söyleyemeyiz. Yani hem ideal benlik kavramı hem de gerçek benlik kavramı ölçeklerinde sosyal benlik kavramı ve benlik sunumu maddeleri karışmaktadır. Bu alt ölçeklerdeki maddelerin duyarlı olarak ayırıt edildiğini söyleyemeyiz.

Faktör yükleri 30'un altında olan maddeler ölçeklerden çıkarıldığında alfa katsayılarında çok fazla değişme yaratmadığı görülmektedir. Ancak gerçek benlik kavramı ölçeğindeki 32.madde "Benimle birlikte olmaktan hoşlanan benim yaşımda ve cinsiyetimde arkadaşlara sahibim" ve ideal benlik kavramındaki 31 .madde "Benimle birlikte olmaktan hoşlanan benim yaşımda ve cinsiyetimde arkadaşlara sahip olmak isterdim" maddeler ölçeklerden çıkarılmayabilir. Bu maddeler güvenilir şekilde bu özelliği ölçtüğü ve ilgili maddeler çıkarıldığında alfa katsayılarında önemli bir değişme oluşmadıkları kaydedilmiştir.

Yine, ideal benlik kavramı ölçeği ve alt ölçekleri, gerçek benlik kavramı ve alt ölçekleri arasındaki korelasyonların yüksek olması ölçeklerin iç tutarlığını gösterdiğinden, hem ideal benlik kavramı hem de gerçek benlik kavramı ölçeklerinin geçerliğine yönelik ikinci kanıt olarak düşünülebilir.

Offer Benlik İmajı Ölçeği (İnanç, 1990) ile bileşen ya da uyuşum geçerliğine batığımızda; gerçek benlik kavramı ile Offer Benlik İmajı Ölçeğinin ve alt ölçekleri arasındaki korelasyonlarının anlamlı düzeye ulaşmış olması ölçeğin geçerli olduğuna yönelik diğer bir kanıttır. Offer Benlik İmajı Ölçeği gerçek benlik kavramını ölçmeye yönelik bir ölçek olduğu için ideal benlik kavramıyla arasında korelasyonların anlamlı düzeye ulaşmaması da ideal benlik kavramı ölçeği için de kanıt olarak düşünülebilir.

Sonuçta ideal ve gerçek benlik kavramı ölçekleri yeni örneklem gruplarıyla yapılacak güvenilirlik ve geçerlik çalışmalarıyla ölçeklerin güvenilirlik ve geçerliklerinin destekleneceği umut edilmektedir. İdeal Benlik Kavramı Ölçeği, özellikle ideal benlik kavramının ölçümüne ilişkin yeni araştırmalar açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkoyun, F. ve Ersever, H. (1989) " **İdeal Benliğin Değerlendirilmesi**" A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 22-2, 675-685.
- Balcı, A.(1995) Sosyal Bilimlerde Araştırma, 72tdfo Yay 1. Baskı. Ankara
- Beck, A.T; Steer, R.A.;Epstein, N. and Brown, G. (1990) "**Beck Self-Concept Test: Psychological Assessment**" A Journal of Consulting and Clinical Psychology, 2-2, 191 -197.
- Bong, M. and Clark, R. E. (1999) " **Comparison between Self-Concept and Self-Efficacy in Academic Motivation Research**" Educational Psychologist, 34-3, 139-154.
- Ellis-Hill, C.S.and Horn, S. (2000) " **Change in Identity and Self-Concept: A New Theoretical Approach to Recovery Following a Stroke**" Clinical Rehabilitation, 14-3, 279-287.
- Frisby, C.L. and Luckner, C.M. (1993) "**Black Children's Perceptions of Self: Implications for Educators**" The Educational Forum, 57, 146-156
- Gezici, M. ve Güvenç, G. (2003) "**Çalışan Kadınların ve Ev Kadınlarının Benlik Algısı ve Benlik Kurgusu Açısından Karşılaştırılması**" Türk Psikoloji Dergisi, 18-51, 1-18.
- Guay, E; Marsh, H.W. and Boivin, M. (2003) "**Academic Self-Concept and Academic Success: Developmental Perspectives on Causal Ordering**" Journal of Educational Psychology, 95-1, 124-136
- Hause, J.D. (1996) "**Student Expectancies and Academic Self-Concept as Predictors of Science Achievement**" Journal of Psychology, 130-6, 679-682.
- Hay,L; Bryne, M. and Butler, C, (2000) "**Evaluation of a Conflict-Resolution and Problem-Solving Programme to Enhance Adolescence' Self-Concept**" British Journal of Guidance and Counseling, 28-1, 161-174.
- İnanç,B. (1990) "**Türk Ergenlerin Öz-İmajları**" 5. Ulusal Psikoloji Kongresi, Özel Sayı. 8. 519-526.
- Loadman,W.E. ve Baştürk, R (2001) "**The Reading Excellence Act Grant Application Process: Comprehensive Example of Applied Rasch Measurement**" Presented at the Annual Meeting of the Mid-Western Educational Research Association, Chicago. İL.
- Marsh, H.W.; Smith, I.D.; Barnes, I and Butler, S. (1983) "**Self-Concept: Reliability, Stability, Dimensionality, Validity and the Measurement of Change**" Journal of Educational Psychology, 75-5, 772-790.
- Marshall,H.H.(1989) "**The Development of Self-Concept**" Young Children, July,44-51.
- Martinot, D. And Monteil, J.M. (2000) "**Use of the Self-Concept in Forming Preferences by French Students of Different Levels of Academic Achievement**" Journal of Social Psychology, 140-1, 119-232.
- Öner, N. (1996) **Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler**, Boğaziçi Ün. Yay.2.Baskı, İstanbul.
- Özdamar, K.(1997) **Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi-1** And. Ü. Fen Fak.Yay.No: 11 Eskişehir.

- Perline, R., Wright, B.D. ve Wainer, H. (1977) **"The Rasch Model as Additive Conjoint Measurement"** <http://www.rasch.org/memos.htm>. 6.1.2005.
- Plucker, J.A. and Stocking, V.B. (2002) **"A Model Self-Concept Related to the Development of Talent within Multiple Instructional Contexts"** <http://indiana.edu>. Mayıs, 2003 .
- Sallay, H. (2000) **"The Role of the Family in Shaping Self-Concept and Cognitive Styles in Hungary"** <http://e-lib-rss.c2>
- Sherman, HJ. and Christian, M. (1999) **"Mathematics Attitudes and Global Self-Concept: An Investigation of the Relationship"** College Student Journal, 33-1, 95-101.
- Stein, W. (1993) **"Advances in Research on Academic Self-Concept: Implications for Academic Self-Concept: Implications for School Psychology"** School Psychology Review, 22-1, 273-285.
- Wall, C. (1986) **"Self Concept: An Element of Success in the Female Library Manager"** Journal of Library Administration, 6-4, 53-65.
- Waugh, R. (2001) **"Measuring ideal and Real Self-Concept on the Same Scale, Based on a Multipaceted Hierarchical Model of Self-Concept"** Educational and Psychological Measurement, 61-1 85-92.
- Yeung, A.S. and Lee, F.L. (1999) **"Self-concept of High School Students in China: Confirmatory Factor Analysis of Longitudinal Data"** Educational and Psychological Measurement, 59,3, 431-451.
- YunDai, D. (2001) **"A Comparison of Gender Differences in Academic Self-Concept and Motivation between High-Ability."** Journal of secondary Gifted Education, 13-1,